

BRALNE UPRIZORITVE ZA SLEPE

Videti gledališče brez oči

V ljubljanskem **MGL** so lani začeli izvajati bralne uprizoritve temeljnih del slovenske in svetovne dramatike za slepe in slabovidne. Spoznavanje dramske literature na tak način olajša razumevanje zapleta, problema in pomena posameznega dela.

✍ Ingrid Mager

V Studiu **MGL** naznanijo, da se bo predstava začela. Scene ni. Je le dolga miza s sedmimi stoli, na katere počasi sedejo dramski igralci in lektor, zadolžen za branje didaskalij (režijskih opomb). Vsak posebej pozdravi obiskovalce in se tako s svojim glasom identificira. Sedim med gospodom in gospo, oba sta slepa, in z odprtimi očmi vztrajam še nekaj naslednjih minut, da nas hišna dramaturginja **Ira Ratej** uvede v Smoletovo *Antigono* – in bralna uprizoritev za slepe se začne. Ker ni igre, tudi sama zaprem oči in tako vztrajam večino predstave.

Zanimivo: glasovi igralcev se čedalje bolj ostrijo, slišim številne barvne odtenke, ki jih ob vizualnih dražljajih v gledališču sicer preslišim, pozornost se mi povsem usmeri v dojetje vsebine besedila, v glavi pa se naslikavajo prizori, ki – se mi zdi – precej

smiselno sledijo zgodbi. Zgodila se mi je predstava, katere režiser sem bila sama in ki sem jo doživela kot še nikoli prej.

Navajeni gledati malce drugače

Četudi so bili obiskovalci slepi in slabovidni, so igralci kmalu začutili, kako dihamo z njimi. »Kar padli so not,« bi rekli v gledališkem žargonu; interpretacije so bile tako doživete, da so kljub sedenju v resnici igrali. To je poudarila tudi **Darja Leskovšek** iz Ljubljane, ki je že obiskala bralne uprizoritve in je redna obiskovalka vseh ljubljanskih teatrov. Vodi gledališko skupino *Rad imam gledališče* na Univerzi za tretje življenjsko obdobje. »Mi smo navajeni

gledati in slišati malce drugače, slušno moramo biti zelo zbrani. Na oder gledam z daljnogledom, vidim, kolikor pač oči dopuščajo, in to potem kombiniram s podobami, ki si jih ustvarim sama. Ker so se igralci posedli frontalno, ni bilo globine in mi zato daljnogleda ni bilo treba prilagajati. Sceno si pač vsak od nas ustvari sam v glavi, ni tako zelo pomembna za končno doživetje.«

Predsednik Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije **Tomaž Wraber** je povedal, da so bralne uprizoritve prvi že pred leti začeli v SNG Drama Ljubljana, lani pa so se na njihovo zvezo obrnili tudi iz **MGL**, ter jih povabili k tovrstnemu prebiranju temeljnih del slovenske in svetovne dramatike. Bralne uprizoritve v **MGL** sicer tematsko zaokroža cikel *Velike igre sveta*; lani so med drugim poslušali Sofoklejevo *Antigono*, letos pa so prvo v ciklu ponudili *Antigono* Dominika Smoleta. »Naše kulturne ustanove se vedno bolj zavedajo, da so uživalci in odjemalci kulture tudi ljudje s posebnimi potrebami. Na to smo dolga leta opozarjali že v društvu slepih in slabovidnih intelektualcev in bili na neki način pionirji v prizadevanjih, da bi to miselnost udomačili,« pravi zdaj Wraber.

Tudi on redno obiskuje gledališča, v **MGL** ima abonma, in v smehu pove, da si je po dolgih letih vendarle uspel izboriti sredinski sedež v prvi vrsti. Med predstavo potegne iz žepa tako imenovani monokular, s katerim si pomaga, da sledi dogajanju na odru. »Ampak če je v začetku ta monokular zadoščal, je danes to zame premalo. Lahko seveda sledim besedilu, pogosto pa me mora opozoriti žena, kaj se je na odru zgodilo, kako je kdo oblečen, kakšna je mimika. Sam sicer nimam prave vizualne predstave posameznih obrazov, ampak nekaterih se še spominjam, ko sem še bolje videl, recimo kolega iz študentskih časov Janeza Starine pa nekaj mlajšega Borisa Ostana.«

Pomešani z dijaki

Doda, da mu je zelo všeč, kadar se jim v dvorani pridružijo dijaki, maturanti, študenti, katerim so takšne bralne uprizoritve ravno tako v pomoč; ta-

krat je vzdušje še bolj sproščeno, odzivno in veselo. In menda so prese- netljivo zbrani, pristavi dramaturginja Ratej. »Smo v manjših prostorih in tu- di igralci vidijo in opazujejo občin- stvo. Najbrž je ta bližnji stik eden iz- med vzrokov, da med predstavo ni ne- mira in je manj ali skoraj nič pošilja- nja SMS-ov in preverjanja novic z družabnih omrežij,« poudari drama- turginja. Doda še, da spoznavanje dramske literature na tak način olajša razumevanje zapleta, problema in po- mena posameznega dela. So pa učitelji še vedno nekoliko skeptični, »vendar neupravičeno, saj je poslušanje dramskega besedila včasih bolj in- formativno kot ogled uprizoritve, pri kateri se je, denimo, režiser odločil za korenite konceptualne spremembe in se s tem odmaknil od problema, ki ga razpira besedilo.«

Ratejeva, ki sama skrbi za pripravo besedila in tudi vodi vaje z igralci, po- jasni, da so vsa dramska besedila v res- nici pisana na poseben način, saj so namenjena uprizarjanju in ne samot- nemu branju. »Naši igralci, ki se na bralno uprizoritev predhodno pripravi- jo na nekaj vajah, besedilo seveda gledališko interpretirajo, zato izrečeno postane bolj plastično in dostopnejše.« Besedila večinoma tudi malo skrajšajo, tako da bralna predstava ne traja dlje kot uro in pol, kajti po tem času pade koncentracija vsem – občinstvu in igralcem. Vsak mesec izvedejo eno no- vo bralno uprizoritev, do danes so jih uprizorili že petnajst.

V dialogu s slepimi

V posebnem spominu ima Ira Ratej redno obiskovalko Sabino Dermota, ki v gledališče pride s svojim psom vod- nikom, ki sliši na ime Baron. Kot ve- mo, imajo slepi včasih težave, saj jim v kulturne hrame ne dovolijo vstopa s psom, v MGL teh težav ni. »Z Baro- nom je tudi veliko veselja, saj se je sem in tja oglasil, kadar so bili igralci sredi glasnega prepira. Pritajeno je re- cimo renčal na zlobnega Kreona v in- terpretaciji Borisa Ostana. No, zdaj je že mirnejši in se ne oglašja več toliko, zato včasih prav pogrešamo njegov dialoški prispevek.«

Po zakonu so posneta gradiva lite- rarnih del za slepe in slabovidne bra- na nevtralnno, brez interpretacije, ven- dar je Ratejeva ugotovila, da je to pri literaturi v resnici nesmiselno. »V za- četku se mi je zdelo, da morajo biti igralci bolj zadržani, sčasoma pa sem uvidela, da je prav njihov interpreta-

tivni zanos tisto, kar najbolj očara ob- činstvo. Tudi zato so bralne uprizorit- ve za slepe in slabovidne posebno do- živetje,« ugotavlja dramaturginja.

Da bi jim gledališče še bolj približali, so v MGL odprti za različne pripombe. Wraber jim je denimo predlagal, da bi za spremljanje predstav na velikem odru uvedli opisovalce, kakršne imajo pri projekcijah filmov. Nekdo torej opisuje dogajanje na odru in slepi gle- dalec to posluša prek slušalk. »Mnenja glede tega pa so različna tudi med sle- pimi, saj pravijo, da so opisovalci pri filmih zelo nerodni in jih njihovo go- vorjenje bolj moti, kot informira,« po- jasni Ratejeva. Tudi zato bo že v tej se- zoni organizirala pogovor po kateri od branih uprizoritev, kjer bodo slepi po- vedali, kako oni doživljajo branja, kak- šne predstave si ustvarijo o likih, ki jih slišijo, zraven pa bo povabila tudi sred- nješolce, da se bodo skupaj pogovarjali in si izmenjevali mnenja. x

V začetku se mi je zdelo, da morajo biti igralci bolj zadržani, sčasoma pa sem uvidela, da je prav njihov interpretativni zanos tisto, kar najbolj očara občinstvo. Tudi zato so bralne uprizoritve za slepe in slabovidne posebno doživetje.

Ira Ratej, dramaturginja

Sodelujejo tudi z brezposelnimi, brezdomci, socialno ogroženimi...

V SNG Drama Ljubljana pravijo, da že vrsto let družbeno odgovorno soo- blikujejo kulturni prostor, v katerem delujejo. Kot osrednja gledališka us- tanova v državi čutijo posebno od- govornost in željo, da po svojih mo- čeh izboljšajo življenje tudi tistim, ki so iz različnih razlogov prikrajšani za možnost (pogostejšega) obiskovanja gledališča in vrhunskih gledaliških predstav. Zato že dlje redno sodelu- jejo s številnimi posamezniki in

društvi, ki se ukvarjajo s socialno ogroženimi otroki, brezposelnimi, brezdomci, gibalno oviranimi, slepi- mi in slabovidnimi, gluhi in na- glušnimi ter drugimi skupinami ljudi s posebnimi potrebami. V preteklih sezonah so s ciklom Replike iz anti- ke odkrivali antična besedila, ki pri nas še niso bila uprizorjena, v letoš- nji sezoni pa bodo z bralnimi uprizo- ritvami predstavili ali na novo pre- brali vrsto domačih besedil.

Tomaz Skale